

REZIJANSKI PLES BIL JE ŽIV

PETER SUHADOLC

Na veliko željo slovenskih folklornikov in skladno s programom priprav nadaljevalnih seminarjev je bil oktobra 2007 razpisan seminar o rezijanskem plesu, ki je pod vodstvom Mirka Ramovša potekal v Bovcu od 19. do 21. oktobra. Šlo je za izpopolnjevalni seminar iz serije štirih seminarjev o primorskih plesih, vendar je bil poseben v več pogledih. Čeprav rezijanski ples nedvomno sodi v slovensko kulturno izročilo, je med Rezijani še vedno živ in se nenehno spreminja. Mirko Ramovš je zato zaprosil vse udeležence – zbralo se nas je več kot 70! –, naj ne snemamo plesa, saj je njegovo podajanje in učenje lahko v najboljšem primeru le približno. Živi rezijanski ples lahko podajajo in učijo le Rezijani sami.

Seminaristi smo bili nastanjeni v lepem in prijetnem hotelu Kanin v središču Bovca, kar je omogočalo prijetno bivanje in dobro počutje vseh. Bivanje v študentskih domovih in včasih bolj špartanske razmere so sicer sprejemljive in občasno zelo zanimive, zlasti če so cenovno ugodnejše, a to ne bi smelo postati splošno pravilo pri pripravi izobraževanja na folklornem področju. Tudi hotelska hrana je bila tokrat veliko boljše kot tista, na katero smo se navadili na prejšnjih seminarjih. Čeprav na seminarje nikakor ne prihajamo zaradi prijetnega bivanja in prehrane, smo bili spremembe tokrat veseli.

Zbrali smo se torej v petek pozno popoldne in še pred večerjo začeli vajo, na kateri smo se privajali na posamezne prvine rezijanskih korakov. Značilne in za naša ušesa dokaj nenavadne kombinacije korakov so se razvile pri plesanju žensk, in sicer v izmenično hitrejših in počasnejših korakih z obilico vrtenja v eno in drugo smer. Šteli smo si mnemonično sekvenco, na primer "ta-ta-te-ta", kjer ponazarja "ta" časovno daljši, "te" pa krajši korak (prvi korak na četrtingo, drugi na osminko). V glavnem smo izvajali korake po krogu, da smo se privadili na osnovni plesni motiv in slog, ki ga zaznamuje izvajanje korakov v bolj ali manj intenzivnem pozibavanju.

Zvečer smo si v prostorih osnovne šole ogledali najstarejše posnetke rezijanskih plesov, ki jih hrani Glasbenonarodopisni inštitut v Ljubljani. Zanimivi so bili zlasti posnetki plesov s Solbice in iz Učje. Na Solbici so, kot so kazali posnetki, plesali "trdo" in okorno, medtem ko so učjarski plesi delovali "mehko" in elegantno. Danes je ta način plesa v Reziji povsem izginil in današnja folklorna skupina iz Rezije (Val Resia) zaradi razvoja plesa samega in ob njem tudi plesnega sloga pleše drugače.

Zanimivi so bili posnetki s prikazom maškar. Videli smo "ta bile maškare", ki so do danes ostale zelo podobne tis-

tim, ki so jih kazali posnetki, nastali v sedemdesetih letih. Značilnost rezijanskih maškar je, da imajo odkrit obraz. "Ta bile maškare", za katere je značilna bela obleka, visoki, s papirnatimi cveticami okrašeni klobuki in v rokah na trakovih pripeti zvončki, predstavljajo posebnost v alpskem kulturnem prostoru. Zadnja leta se pojavlja tudi "maškaron", moški v belem krilu, kar bi lahko kazalo na to, da so bili nekdanje v teh preoblekah moški in ne ženske. Maškare so v predpustnem času hodile od hiše do hiše, zaplesale z gospodinjami in pobirale darove.

Tudi nekateri ljudski običaji so bili v šestdesetih in sedemdesetih letih, ko je bil film posnet, še živi. Zanimivo je na primer zbiranje "koškritov" – nabornikov, ki so imeli svoj ples na silvestrovo.

Ob koncu petkovega večera smo si ogledali še rezijanski pust, ko v Reziji vse mlado in staro pleše po ulicah in se godci merijo v izvajanju starejših in novejših viž. Za glasbeno spremljavo pri rezijanskem plesu vedno skrbita godca na citiro in bunkulo. Prvi – citiravec – igra na violino, drugi igra na mali bas na tri strune, vedno z lokom. Citiravec je vedno moški, medtem ko lahko na bunkulo igra tudi ženska ali otrok. Viže izmenično godejo na "tost" in na "tenko", torej v G- in D-duru. Starejše viže so navadno kratke, medtem ko so novejše lahko precej daljše in obsegajo deset in več taktov.

V soboto dopoldne je plesna delavnica, v kateri je med seminaristi praktično zaživel rezijanski ples, doživela razcvet. Rezijanski ples vsebuje prvine "contradanse", mediteranske vplive in obstaja verjetnost, da gre za ostanke starega snubitvenega plesa. Plesalci plešejo vsak zase, čeprav vedno v soodnosu z nasproti stoječim plesalcem ali dvema plesalcema, z navzdol spuščeni rokami, pri čemer plesalke gledajo v tla. Navidezno med plesalci ni nobenega stika, čeprav plesa človek sam nikdar ne more izvajati. V osnovi se plesalci vrtijo in si izmenjujejo

Telovadnica osnovne šole v Bovcu, kjer je potekal praktični del seminarja. V sredini sta Eva Rožanc in Katarina Šetinc, ki igrata na citiro in bunkulo.

(Foto: Peter Suhadolc, Bovce, 20. 10. 2007.)

začetno pozicijo, pri vsem pa je izredno pomemben končni potrk moškega, saj cel ples nekako teži k njemu in se z njim vedno konča.

Na seminarju smo začeli s plesom na vižo Ta zagatina z Bile. Za ples so značilni začetni trije koraki s potrkom. Med plesom si plesalca dvakrat zamenjata poziciji, na koncu pa izvajata geste z nogami z obveznim končnim potrkom za plesalce in rahlim klecom za plesalke. To različico plesa smo izvajali zibajoče. Sledila je različica istega plesa na vižo iz Osojan, pri kateri smo korake izvajali brez zibanja.

V Učji so po podatkih, na katere se je mogoče sklicevati, plesali z veliko bolj izrazitim in odsekanim zibanjem, pri čemer prihaja do dokaj izrazitega vertikalnega dviganja in spuščanja pete. To različico smo izvajali na vižo Pojdi mi do po Lipje. Ples je še posebno zanimiv, če na koncu plesalec izvaja poskoke na levi nogi s sočasnimi obračanjem v levo z iztegnjeno desno nogo ali pa "zajčke" (poskakovanje na levi s sonožnimi potrki), ki mu ob koncu sledijo sonožni skoki z rahlo razkrcenimi nogami.

Fantje smo se nato odpočili, medtem ko so dekleta vadila dekliški ples v parih, precej tesno druga ob drugi z zrcalnim vrtenjem. Paru deklet se je pridružil še fant in skupaj smo zaplesali ples v trojkah (skuz), na Ta Solbaško. Med plesom se plesalki zrcalno vrtita, plesalec pa izvaja prehode med njima, ko se plesalki med plesom rahlo odmakneta druga od druge. Na koncu plesa ob potrku fant od zadaj z rokami lahko "objame" plesalki v pasu, kar predstavlja mlajšo različico in pravzaprav edini dotik med plesalcema v rezijanskem plesu.

Naj še omenim, da smo v soboto popoldne doživeli zanimivo izkušnjo s snemanjem Televizije Slovenija, ki pripravlja dokumentarni film o Mirku Ramovšu, posebno zanimivo pa je bilo izvajanje plesa, če plešeta drug nasproti drugega dva moška.

V soboto zvečer smo se po večerji srečali z rezijansko folklorno skupino Val Resia, ki nam je prikazala celo vrsto plesov v izvedbi in slogu, značilnem za njih in za današnje čase. Zelo zanimivo je bilo opazovati njihov ples in spoznavati razliko med novejšim izvajanjem korakov, pri katerem je manj zibanja in prevladuje bolj klecajoč korak, in starejšim slogom, ki smo ga spoznavali na podlagi pričevanj iz šestdesetih in sedemdesetih let 20. stoletja. Plese je v knjižni slovenščini, ki se jo je sama priučila, opisala plesalka Pamela. Tudi mi smo poskusili zaplesati z njimi v novem rezijanskem slogu. (Izraza starejši in novejši slog, ki sem ju uporabil, se seveda nanašata na časovno obdobje. Rezijanski ples je namreč živ in se nenehno spreminja, zaradi česar ga moramo zelo pazljivo obravnavati in izvajati.) Ramovš je vsem priporočil, naj rezijanskih plesov nikoli ne izvajajo v Italiji in ne drugje, če je tam prisotna tudi rezijanska folklorna skupina.

Večer smo končali s skupno zdravljico, ki ji je dolgo v noč sledilo prepevanje bolj ali manj znanih ljudskih pesmi.

V soboto smo poleg plesnega dela v ločenih skupinah (skupina fantov in nato deklet; nekaj deklet je imelo delavnico meseca decembra v Ljubljani) imeli tudi pevsko delavnico, v kateri smo se učili rezijanskega načina petja. Alenka Trampuš Bakija nam je zavrtila posnetke več pesmi in nas ob njih opozarjala na posebnosti rezijanskega pevskega izročila. Moški smo zapeli nekaj pesmi, in sicer zelo priljubljeni Ta lipi möj črni potok in Da jöra ta Banërina, ženske pa so se poskusile še v izvajanju nekaterih drugih.

V nedeljo smo spoznavali ples v štiri, ki smo ga najprej plesali na melodijo Lipa moja viža in pozneje na bolj znano Lipa ma Marica. Četvorke sestavljata dva para, ki izmenično zamenjata poziciji pravokotno drug na drugega.

Čas nam je prehitro minil in prijetno utrujeni smo se v nedeljo opoldne s težkim srcem poslovili od rezijanskega plesa. Mirku Ramovšu smo se z dolgim aplavzom zahvalili za trud in tudi za entuziazem, s katerim spremlja rezijansko plesno izročilo. Zahvala gre tudi Bojanu Knificu za organizacijo, Rebeki Kunej za korepetitorsko pomoč, Evi Rožanc in Katarini Šetinc za glasbeno spremljavo na citiro in bunkulo in ne nazadnje Alenki Trampuš Bakija za pevsko delavnico. Želimo si le, da bi se ob rezijanskem plesu še kdaj podobno družili.

Mirko Ramovš s folklorniki iz Rezije, ki so udeležencem seminarja popestrili sobotni večer.
(Foto: Peter Suhadolc, Bovec, 20. 10. 2007.)